

РЕЦЕНЗИЈА

рукописа монографије

Када рода неће да слети: Психолошки аспекти неплодности

Аутори: доц. др Милица Митровић, проф. др Јелена Опсеница Костић и
др Јована Јестровић Енсер

Одлуком Наставно Научног Већа Филозофског факултета у Нишу од 12.4.2023 (бр.одлуке 114/1-16-01) именована сам за рецензента рукописа Када рода неће да слети – Психолошки аспекти неплодности.

Монографија **Када рода неће да слети – Психолошки аспекти неплодности** представља значајан научни допринос теми која није довољно заступљена у научним публикацијама на овим просторима и изузетно је важна за расветљавање већине проблема као и начина њиховог савладавања, како појединаца, тако и парова који се срећу са проблемом неплодности. Реч је о комплексном, прегледном, научном и практично корисном приказу психолошких аспеката неплодности.

Рукопис је написан на 500 страница. Има 10 поглавља и свако се завршава закључком и обимном библиографијом. Свако поглавље, креће од разматрања општих ка појединачним темама значајним за дату област. Ауторке текста се наизменично смењују у научном приказу области. Милица Митровић написала је око 120 страница ауторског текста које прати 350 библиографских јединица, Јелена Опсеница Костић око 190 ауторских страница које прати 180 библиографских јединица, Јована Јестровић Енсер свој допринос теми написала је на око 100 страница ауторског текста и 230 библиографских јединица. На крају монографије је и индекс са 119 појмова.

Прво поглавље које се бави дефинисањем проблема, нуди велики број истраживања, последњих 20так година, која су се бавила могућим факторима узрока неплодности. Посебан део посвећен је статистичким подацима у европским земљама као и поређење са статистичким подацима у Србији.

У другом делу *Неплодност из угла психологије*, аутори прво разматрају Модел Психогене неплодности, која је дуго посматрана као психосоматски проблем објашњен из угла психоаналитичког учења, а као доминантан узрочник навођен је несвесни страх. Дат је опис шест типова жена код којих је изванредан проблем неплодности. У даљем тексту наводе се бројни контрааргументи за овај модел који су временом утицали да овај модел замене други модели. Модел Психолошких консеквенци неплодности доминантан је

крајем прошлог века у бројним истраживањима. Према овом моделу, психолошки фактори су последице неплодности, а не њен узрок који је у соматским, генетским и трауматским факторима. У оквиру овог модела, дата су бројна истраживања, а нова сазнања утицала су и на организовање адекватне психолошке подршке и помоћи. Следи приказ модела Психолошких консеквенци као контекст развоја психолошке подршке и саветовања у оквиру третмана неплодности. Из овог модела произашли су бројни практични приступи у раду са особама са проблемом неплодности од примене психодијагностичких инструмената, саветовања и психотерапије што доводи до афирмације интегрисаног приступа. Приступ проблему неплодности захтева ангажовање и лекара, психолога, социјалних радника и осталог особља клиника што указује на неопходност инвестирања у обуке и тренинге запослених, јер интервенције усмерене ка клијенту јесу нужност, а не привилегија, како подвлаче аутори. У даљем тексту овог одељка приказан је Циклични модел који узима елементе претходна два модела, наглашавајући значајну улогу стреса који је у исто време и узрок уз остале факторе али и последица неплодности.

Трећи одељак *Шта родитеље чини родитељима* почиње смисленим питањима намењеним читаоцима, шта родитеље чини родитељима? Да ли су то особе које су дете донеле на свет и одгајале га? Да ли дете које су биолошки 'створили' једни, а одгајају други људи, има више од два родитеља? Питања значајна, да сви, од стручњака до лаика, не могу лако наћи одговор на њих. Као одговор ауторке нуде примере из свакодневног живота не би ли читаоцу помогле и приближиле одговор на ова, не баш лака питања.

У четвртном одељку *Неплодност у контексту развоја одраслих- (не) постизање улоге родитеља*, истиче се значај разматрања неплодности из угла развојне психологије (развојне промене, развојни задаци). У великом делу, поглавље се бави разматрањем основних идеја и циљева развојне психологије, касније их повезујући са основном темом неплодности. Надаље, следи приказ теорија еколошких система кроз неколико фаза развоја и повезаност са темом неплодности, теорија животног тока, теорија животног циклуса. Након ових теорија детаљно објашњених, у оквиру истог одељка, следи разматрање о смислу живота према различитим теоријама и на једноставан, прихватљив, разумљив, смислени, а надасве научни начин се све повезује у детаљније разматрање основне теме неплодности.

У петом делу, *Психолошке реакције на неплодност* кључна тема су емоционалне реакције као и идентитет и самопоштовање особа са проблемом неплодности. Медицински проблем неплодности додатно се усложњава емоционалним последицама. Ауторке наводе бројна истраживања која указују на појаву љутње, беспомоћности, кривице, снижено самопоштовање, доживљај некомпетентности и социјалне стигме. Како се наводи, проблем са зачећем постаје централна тема идентитета особе што доводи до додатног стреса и све заједно представља животну кризу. Многе од ових реакција, према наведеним ауторима, наликују реакцијама које се јављају код особа које су искусиле губитак или

смрт блиске особе. У даљем тексту овог одељка, детаљно се описују бројне емоционалне реакције, почев од анксиозности и депресије све до интернализованог и екстернализованог срама. Све ове негативне емоције као и стрес, како показују приказана истраживања, заступљенија су код жена, као и да постоје разлике између мушкараца и жена у односу на то која је негативна емоција израженија, како се особе различитог пола „носе“ са неплодношћу и последичним емоцијама, што са своје стране одређује и различите саветодавне и психотерапијске приступе. У оквиру овог поглавља разматрају се још неколико важних тема као што су квалитет живота особа с проблемом неплодности као и њихов идентитет и самопоштовање, социјална подршка и значај социјалне подршке, стратегије превладавања стреса, као и резилијентност.

У шестом поглављу *Партнерски односи и подршка партнера* разматрају се партнерски односи у контексту неплодности која заправо представља дијадни проблем. Ауторке се посебно осврћу на факторе који доприносе ефекту неплодности на партнерски однос, разматрајући најпре значај комуникације и њеног ефекта на функционисање пара, посебно када је реч о повезаности и брачној прилагођености. Даље се разматрају следећи фактори: заједништво, у смислу једнаке укључености у третман неплодности и стратегије превладавања, од којих највише бенефита за партнерски однос доноси коришћење стратегије превладавања усмерених на давање значења. Ауторке разматрају и форме позитивних и негативних стратегија на нивоу пара, односно различите облике дијадног копинга. На ову тему надовезује се описивање промена које се дешавају у различитим аспектима партерског односа – управљање финансијама, слободно време, односи са породицама порекла и сексуални односи. Аутори даље разматрају разлике између мушкараца и жена приликом суочавања са неплодношћу и на крају овог поглавља, подвлаче значај подршке од стране партнера указујући на њен значајан допринос у снижавању стреса који је повезан са неплодношћу и третманом неплодности. На крају аутори напомињу да програми психолошке подршке за парове који се суочавају са неплодношћу, поред стандардних тема везаних за емоционалне реакције и стратегије превладавања, треба да садрже и рад на различитим аспектима партнерског односа, како би особе погођене овим проблемом из ове кризе која погађа појединца, пар и породицу изашле психолошки отпорније и зрелије. резилијентније и зрелије.

У седмом делу, *Психолошко саветовање и психотерапија особа које се суочавају са неплодношћу*, ауторке разматрају психолошке и психосоцијалне интервенције које се најчешће примењују у раду са особама које се суочавају са неплодношћу. Сваки рад са особом која је у току процедуре лечења неплодности, креће од пружања неопходних информација о поступку лечења, предностима и недостацима. Тако да се одлуке пацијената заснивају на објективним информацијама. У раду с пацијентима учествује цео тим, почев од медицинских сестара, техничара, лекара различитих специјалности, психолога, саветника или психотерапеута, свако у домену својих знања и квалификација. Пре описивања начина рада са клијентима са проблемом неплодности у оквиру појединих

психотерапијских модалитета, ауторке разматрају питање идентификовања особа којима је потребна психолошка подршка, саветовање, па и психотерапија. Даље, у наставку поглавља, детаљније је описан рад са особама које се суочавају са проблемом неплодности у оквиру следећих терапијских модалитета: Психодинамска психотерапија, Когнитивно-бихевиорална терапија и у склопу ове терапијске оријентације Дијалектичко бихевиорална терапија и Терапија прихватања и посвећености. Поглавље се завршава разматрањем начина рада са клијентима који се суочавају са неплодношћу у оквиру Супортивне психотерапије.

У наредном, осмом поглављу *Подршка стручњака – примена психолошких знања у помоћи појединцима и паровима који се суочавају са неплодношћу*, овај проблем се разматра из угла психолога који учествује, у оквиру приватне праксе, у раду са особама који се суочавају са овим проблемом. Поглавље нуди низ практичних примера из личне праксе што је подржано бројним истраживањима. Дат је детаљан и систематичан приказ како у одређеним срединама психолози организују саветодавни рад из сеансе у сеансу. Наведене су и законске регулативе ко и етичка питања са којима се сусрећу стручњаци у области менталног здравља.

У деветом поглављу *Други путеви у родитељство*, ауторке пишу о новим могућностима – родитељство остварено уз помоћ донације гамета и ембриона и оно остварено уз помоћ сурогат мајки. Оно што је новина за Републику Србију, чему је дато више простора у овом делу монографије, је родитељство уз помоћ репродуктивних донација, али и већ од раније постојећи начин да се постане родитељ путем усвојења.

Десето поглавље *Невољно без деце* разматра тему парова који остају заједно, а да никада не остваре намеравано родитељство. Уз детаљно објашњење овог појма дати су прикази квантитативних и квалитативних истраживања ових парова.

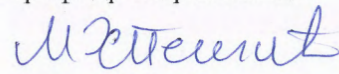
Монографија *Када рода неће да слети – Психолошки аспекти неплодности* представља комплексан приступ теми неплодности који је сагледан са психолошког, медицинско-биолошког, социо-психолошког, али и правног аспекта. Представља значајан научни допринос овом проблему, који у данашње време погађа велики број парова. Поред научног, значајан је практични значај и приступ проблему где су приказани бројни саветодавни и психотерапијски приступи особама, које уз медицинску могу да добију и адекватну психолошку помоћ кроз индивидуални, групни или радионичарски рад. Дат је детаљан и систематичан приказ како се из сеансе у сеансу може организовати саветодавни рад. Рукопис обухвата све релевантне теме које се односе на психолошке аспекте неплодности, има јасну структуру са приказом бројних емпиријских и теоријских сазнања из ове области.

На основу приказа садржаја може се закључити да монографија **Када рода неће да слети – Психолошки аспекти неплодности** ауторки доц. др Милице Митровић, проф. др Јелене Опсенице Костић и др Јоване Јестровић Енсер садржи све садржаје релевантне за психолошке аспекте неплодности, има јасну структуру, обухвата бројна теоријска и емпиријска, као и практична сазнања из ове области. Представља значајан научни и теоријски допринос те монографију са задовољством препоручујем за штампу.

У Нишу,
Пешић

22.05.2023.
Нишу

Проф. др Марина Хали

Филозофски факултет у